

УДК 81'37:001.4=11:005

СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ПАРЦЕЛИ SUBORDINATES / ПІДЛЕГЛІ НА ОСНОВІ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ДОМЕНУ MANAGEMENT / МЕНЕДЖМЕНТ

Суначова Н.С.

Полтавський університет економіки і торгівлі

У статті здійснено семантичний аналіз термінів парцели SUBORDINATES / ПІДЛЕГЛІ, базований на мережній концептуальній моделі поняття MANAGEMENT / МЕНЕДЖМЕНТ. Досліджуване поняття розглядається як макроконцепт, або домен, конституйований низкою парцел, пов'язаних між собою на підставі базисних пропозиціональних схем. У кожній парцелі виокремлені концепти, які належать до її ядерної зони та до зони поширення. Зона поширення специфікує ядерну зону парцели. Парцела SUBORDINATES / ПІДЛЕГЛІ аналізується на предмет її термінологічної щільності.

Ключові слова: англomовна терміносистема менеджменту, домен, концептуальна модель, парцела, семантичний аналіз, термін.

Постановка проблеми. Проблема взаємозв'язку мови та людини перебуває в центрі лінгвокогнітивного дослідження мови, що стало однією із головних тенденцій сучасної наукової парадигми на зламі XX–XXI ст. Сучасна наука про мову пов'язує мовленнєву діяльність з різними видами людської діяльності, що уособлює її особистісно-орієнтований та антропоцентричний характер. Антропоцентризм системи мови потребує виявлення та дослідження взаємозв'язку між мовою та її носієм у ході вивчення та аналізу лексичного матеріалу, тому когнітивна лінгвістика відкриває новий етап у дослідженні слово- та терміноворотворення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У працях, присвячених дослідженню англomовних термінів менеджменту, розглядалися: їх словотвірні особливості (К.В. Житнікова), у тому числі інновації (М.В. Белозьоров, Ю.А. Задний, М.О. Костева), їх прагматико-дискурсивні (І.Ю. Євдокимова, К.В. Житнікова, Л.П. Науменко), семантико-когнітивні (І.В. Извольська, В.П. Косякова) та типологічні аспекти (О.О. Агаєва, О.О. Клименко, М. О. Костева). Доробок цих праць потребує доповнення у світлі новітніх теоретичних концепцій.

Актуальність дослідження термінів англomовної терміносистеми менеджменту зумовлена тим, що вони функціонують майже у всіх сферах соціально-економічного життя суспільства, а тому потребують комплексного аналізу, здійснюваного з урахуванням положень традиційної лінгвістики, а також нових положень когнітивної лінгвістики, яка є провідним напрямом антропоцентричної парадигми сучасного мовознавства.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Новизна дослідження полягає в тому, що в ньому вперше представлено семантичну класифікацію термінів менеджменту на позначення концептів, що номінують поняття «підлеглі», на підставі мережної концептуальної моделі, яка структурує поняття MANAGEMENT / МЕНЕДЖМЕНТ.

Мета статті. Метою статті є здійснення семантичного аналізу термінологічних одиниць парцели SUBORDINATES / ПІДЛЕГЛІ макроконцепту MANAGEMENT / МЕНЕДЖМЕНТ. Поставлена мета зумовлює необхідність розв'язання таких

завдань: 1) встановити ядерну зону та зону поширення парцели SUBORDINATES / ПІДЛЕГЛІ; 2) здійснити семантичну класифікацію досліджуваних термінів на підставі концептуальної моделі поняття MANAGEMENT / МЕНЕДЖМЕНТ; 3) представити кількісний аналіз термінологічних одиниць, які входять до ядерної зони та зони поширення досліджуваної парцели.

Моделювання концептуальної мережі макроконцепту MANAGEMENT / МЕНЕДЖМЕНТ, яка дає можливість здійснити семантичну класифікацію англomовних термінів менеджменту, спиралося на методику концептуального аналізу (*Семантика лінгвальних мереж*), розроблену С. А. Жаботинською [1].

Терміносистема менеджменту узгоджується із системою взаємопов'язаних понять, представлених у макроконцепті MANAGEMENT / МЕНЕДЖМЕНТ, який є концептуальним доменом, конституйованим низкою парцел: MANAGEMENT / УПРАВЛІННЯ як діяльність, MANAGER / УПРАВЛІНЕЦЬ, GOAL / МЕТА управління, ORGANIZATION / ОРГАНІЗАЦІЯ, RESOURCES / РЕСУРСИ, SUBORDINATES / ПІДЛЕГЛІ, PRODUCTION / ВИРОБНИЦТВО, RESULT / РЕЗУЛЬТАТ, ENVIRONMENT / СЕРЕДОВИЩЕ. Зв'язок між парцелами може бути відтворений за допомогою моделі концептуальної мережі, яка формується базисними пропозиціональними схемами. Структура домену створює загальні засади для семантичної класифікації термінологічних одиниць.

Кожна з парцел домену MANAGEMENT / МЕНЕДЖМЕНТ містить концепти, позначені близькими за змістом термінологічними одиницями, які належать до різних частин мови. Лексичні значення цих одиниць специфікують зміст парцели. Серед тематично близьких концептів, представлених у парцелі, є ті, що утворюють її ядро та зону поширення.

Результати аналізу термінологічних одиниць, які утворюють семантичні групи ядра та зони поширення парцели, демонструють, що з дев'яти представлених у домені парцел, найчисельнішою є парцела SUBORDINATES / ПІДЛЕГЛІ.

Ядерна зона парцели SUBORDINATES / ПІДЛЕГЛІ номінується термінологічними одиницями, які належать до семантичної підгру-

пи «підлегли». До її складу входять іменники на позначення об'єкта управління – *subordinate, employee, worker, white-collar, laborer, blue-collar, pink-collar*; іменники на позначення групи підлеглих – *staff, personnel, workforce, manpower, human resources, labour force*; прикметники, дериваційно пов'язані із зазначеними іменниками, – *white-collar, blue-collar, pink-collar*; дієслова, дериваційно пов'язані із зазначеними іменниками, – *to subordinate, to employ, to work, to staff*. Різниця у значеннях іменників та прикметників полягає, як правило, у функціональних обов'язках працівників.

Розуміння об'єкта менеджменту базується на протиставленні суб'єкт – об'єкт (керівник – підлеглий): *a manager has several subordinates under his or her direct supervision, the manager at each level has few or many immediate subordinates* [9, с. 328].

Терміни **subordinate n, employee n** мають у якості спільного семантичного компоненту значення «нижчий за рангом (статусом)» і позначають осіб, які працюють під керівництвом іншої особи. Термін **subordinate n** номінує особу, яка підпорядковується іншій, вищій за рангом, особі: *a person under the authority or control of another within an organization* [4, с. 1511]; *a person who has a lower or less important position in an organization than someone else* [10, с. 1743]; *an employee ranked below another in terms of seniority or office hierarchy* [8, с. 416]. Термін **employee n** вказує, як правило, на найманого працівника: *someone who is paid to work for an organization, especially someone who has a job of low rank* [7, с. 153].

Термін **white-collar n** позначає працівника, який займається розумовою діяльністю: *any non-manual office worker, including clerical, administrative, managerial, and professional personnel* [8, с. 554]. Семантичний компонент значення *administrative, managerial* говорять про належність лексеми **white-collar n** до суб'єкту менеджменту, а семи *clerical i sales* відносить лексему до його об'єкта. У нашому дослідженні ми розглядаємо лексему **white-collar** як об'єкт менеджменту.

Лексеми **laborer n, worker n, blue-collar n** позначають робітників, що займаються фізичною діяльністю на промисловому підприємстві, яка зазвичай не потребує високої кваліфікації – **laborer n**: *a person engaged in physical work, especially of an unskilled work* [5, с. 975]; *an employee who performs manual or industrial labor* [4, с. 385]; **worker n**: *an employee who does manual or non-executive work* [10, с. 1816]; *one of the people who work for an organization or business, and are below the level of manager* [7, с. 526]. Термін **blue-collar n** вказує на робітників, які займаються фізичною діяльністю на противагу тим, які працюють в офісах: *a manual worker as opposite to an office worker* [8, с. 63].

Через невідповідність новій концепції у сфері управління людськими ресурсами найбільш розповсюджені донедавна терміни **worker n i laborer n** детермінологізуються та витісняються зі сфери активного вжитку терміносистеми менеджменту. Замість них все частіше починає вживатися термін **employee n**, що служить підтвердженням нової концепції: робітник – це партнер. Однак тер-

міни **worker n i laborer n** беруть активну участь у творенні нових похідних одиниць терміносистеми (*workless, worklessness, portfolio worker, work-life balance, labor tourist* [2, с. 353, 354, 265, 210]).

Гендерно маркована лексема **pink-collar n** номінує працівника жіночої статі, який працює, як правило, в офісі: *employed in a job that is traditionally considered to be women's work* [11].

Розглянемо терміни, що позначають підгрупи підлеглих.

Лексеми **human resources n, staff n, personnel n** позначають загальну кількість працівників, які працюють в організації – **human resources n**: *the personnel of a business or organization, regarded as a significant asset in terms of skills and abilities* [7, с. 225]; **staff n**: *a group of people assisting a chief, manager, president* [6, с. 306]; *the people who work for an organization or business* [7, с. 460]; **personnel n**: *people employed in an organization or for a service or undertaking* [5, с. 1235]; *the personnel of a business or organization, regarded as a significant asset in terms of skills and abilities* [8, с. 260]; *a term used to describe the individuals who make up the workforce of an organization* [5, с. 384]; *the persons employed in a business or organization* [3, с. 695].

Лексема **workforce n** застосовується, як правило, для позначення загальної кількості працівників, які задіяні у виконанні якогось особливого завдання чи проекту в організації: *the workers employed in a specific project or activity* [3, с. 1126]; *all workers employed by a specific organization or nation, or on a specific project* [5, с. 1821];

Лексеми **manpower n, labour / labour force / labor power n** номінують загальну кількість працездатних осіб (країни, області, регіону) – **manpower n**: *all the workers available for a particular kind of work in a particular area* [5, с. 967]; *the number of people working or available for work or service* [10, с. 251]; **labour / labour force / labor power n**: *all the people who are able to work in a country or area* [5, с. 846]; *the body of people who are at least 14 years old and are either employed or available for employment* [3, с. 788].

Згідно з інноваційною філософією у сфері управління людськими ресурсами відбувається витіснення зі сфери вживання низки термінів, які концептуально не відповідають принципам філософії менеджменту і є «політично некоректними», адже вони викликають негативні асоціації з «класовими» відносинами та містять у своїй семантиці ідеологічну конотацію. Поступова заміна синонімічних термінів *personnel, workforce, manpower, labor / labor force / labor power*, які позначають робітників, на термін *human resource* має глибокий філософський зміст: усвідомлення провідної ролі людського фактору у промисловості.

Зона поширення парцели SUBORDINATES / ПІДЛЕГЛІ позначається термінами, які відносяться до таких семантичних підгруп:

• «різновиди професій, посад»:

clerk n – клерк, службовець контори, канцелярист, секретар; **receptionist n** – секретар у приймальні; **secretary n** – секретар; **floorwalker n** – черговий адміністратор; **agent n** – агент, довірена особа, посередник, представник; експедитор;

• «ролі й обов'язки працівників»:

regular n – постійний робітник; **jobber n** – відрядний працівник, людина, яка займається випадковою роботою; **careerist n** – кар'єрист; **salaried adj** – що одержує платню (оклад), штатний, що передбачає твердий оклад (про посаду); **full-time adj** – працюючий повний робочий день (повний робочий тиждень);

• «професійні якості працівника»:

experienced adj – кваліфікований, досвідчений; **qualified adj** – кваліфікований, компетентний; **skillful / skilled adj** – досвідчений; **goal-directed adj** – цілеспрямований; **inexperienced adj** – недосвідчений; **unqualified adj** – некваліфікований; **low-skill (low-skilled) adj** – некваліфікований, що має низьку кваліфікацію (про робітника); що не потребує високої кваліфікації (про роботу); **to job-hop v** – часто змінювати місце роботи;

• «професійна підготовка»:

probation n – стажування, випробувальний період; **checklist n** – перелік контрольних питань (напр., перелік питань, які потрібно обговорити з новим співробітником); **multiskilling n** – багатопрофільна підготовка; **entry-level adj** – початковий (що відноситься до першої роботи чи до першого досвіду діяльності в певній галузі); **to reskill v** – навчати працівників новим професійним навичкам і вмінням (особливо безробітних);

• «форми та види професійної діяльності»:

outwork n – робота поза підприємством; **self-employment n** – індивідуальна трудова діяльність; індивідуальне підприємництво; **deskbound adj** – канцелярський, сидячий (про роботу з паперами); **remunerative adj** – добре оплачуваний (про роботу, посаду); вигідний, прибутковий; **to job-share v** – розділяти роботу (займати одне робоче місце спільно з іншою особою, працюючи на умовах неповної зайнятості).

Загальна кількість термінологічних одиниць, співвіднесених із парцелою SUBORDINATES / ПІДЛЕГЛІ – 247 одиниць (20 термінів – назв понять ядерної зони, 227 термінів – назв понять зони розширення парцели).

Висновки і пропозиції. Семантична підгрупа «підлеглі» ядерної зони парцели SUBORDINATES / ПІДЛЕГЛІ містить синонімічні іменники на позначення підлеглого (об'єкта управління) і груп осіб, на які спрямовані дії управлінців, а також прикметники і дієслова, дериваційно пов'язані із зазначеними іменниками. Семантичні підгрупи зони поширення парцели SUBORDINATES / ПІДЛЕГЛІ включають терміни, які називають різновиди професій, посад, характеристики працівників відповідно до їх ролей і обов'язків, професійні якості працівника, дії, пов'язані із професійною підготовкою, а також форми та види професійної діяльності. Найбільш чисельними семантичними підгрупами зони поширення виявилися такі підгрупи як «форми та види професійної діяльності» і «ролі і обов'язки працівників», що підтверджує факт значимості ролі працівника (виконавця) та його діяльності для організації.

Парцела SUBORDINATES / ПІДЛЕГЛІ продемонструвала найбільшу термінологічну наповненість, що свідчить про їх важливість: саме об'єкт управління – працівник є найважливішим у будь-якій сфері діяльності.

Дослідження англійської терміносистеми менеджменту здійснювалося на основі аналізу термінологічних одиниць, відібраних із сучасних друкованих та електронних лексикографічних джерел і наукової літератури, тому перспективний напрямок подальших досліджень вбачається в комплексному вивченні термінів менеджменту під час їх реалізації у фахових і нефахових дискурсах.

Список літератури:

1. Жаботинская С. А. Имя как текст: концептуальная сеть лексического значения (анализ имени эмоции) / С. А. Жаботинская // Cognition, communication, discourse. International On-line journal – Когниция, коммуникация, дискурс. Международный электронный сборник научных трудов. Харьковский национальный университет имени В. Каразина. – 2013. – № 6. – С. 47–76.
2. Зацний Ю. А. Інновації у словниковому складі англійської мови початку XXI століття: англо-український словник / Ю. А. Зацний, А. В. Янков. – Вінниця: Нова Книга, 2008. – 360 с.
3. American Heritage Dictionary of the English Language. – 3-d ed. – Boston: Houghton Mifflin, 2009. – 2184 p.
4. Collins English Dictionary. – 6-th ed. – Glasgow: HarperCollins Publishers, 2003. – 1791 p.
5. Collins Essential English Dictionary. – 6-th ed. – Glasgow: Harper Collins Publishers, 2006. – 1888 p.
6. Dictionary of American Business / ed. by P. H. Collin, R. Martinez, C. Weiland. – Teddington: Peter Collin Publ., 2000. – 413 p.
7. Longman Business English Dictionary. – Harlow: Longman, 2000. – 533 p.
8. Oxford Dictionary of Business and Management. – L.: Oxford: Oxford University Press, 2006. – 4-th ed. – 565 p.
9. Pearce John A. Management / John A. Pearce, Richard B. Robinson, Jr. – New York: Random House: Business Division, 1989. – 773 p.
10. The New Oxford American Dictionary / ed. by E. Jewel, F. Abate. – N. Y.; Oxford: Oxford University Press, 2001. – 2023 p.
11. Wikipedia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.thefullwiki.org/Pink-collar_worker

Сухачева Н.С.

Полтавский университет экономики и торговли

СЕМАНТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ ПАРЦЕЛЛЫ SUBORDINATES / ПОДЧИНЕННЫЕ НА ОСНОВЕ КОНЦЕПТУАЛЬНОЙ МОДЕЛИ ДОМЕНА MANAGEMENT

Аннотация

В статье осуществлено семантический анализ терминов парцеллы SUBORDINATES / ПОДЧИНЕННЫЕ, основанный на сетевой концептуальной модели понятия MANAGEMENT / МЕНЕДЖМЕНТ. Исследуемое понятие рассматривается как макроконцепт, или домен, конституированный рядом парцелл, которые объединяются в концептуальную сеть на основе связей, представленных рядом базисных пропозициональных схем. Содержание парцелл определяется концептами, формирующими их ядерную зону и зону расширения. Зона расширения специфицирует понятия ядерной зоны парцеллы. Парцелла SUBORDINATES / ПОДЧИНЕННЫЕ анализируется на предмет ее терминологической плотности.

Ключевые слова: англоязычная терминосистема менеджмента, домен, концептуальная модель, парцелла, семантический анализ, термин.

Sukhachova N.S.

Poltava University of Economics and Trade

SEMANTIC ANALYSIS OF TERMS OF THE PARCEL SUBORDINATES GROUNDED ON THE NETWORK MODEL OF MANAGEMENT

Summary

Semantic analysis of terms of the parcel SUBORDINATES grounded on the network model of MANAGEMENT was proposed in the article. The investigated notion is regarded as macroconcept or conceptual domain constituted by a number of parcels linked by basic propositional schemas. Each parcel retains concepts that belong to the central zone of the parcel and its extension. The latter specifies the central zone of the parcel SUBORDINATES. The parcel SUBORDINATES was analyzed for the purpose of its terminological density.

Keywords: English terminological system of management, conceptual model, domain, parcel, semantic analysis, term.